

XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA BALKANLARDAKİ SİYASÎ VE ETNİK ÇATIŞMALARIN ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNE YANSIMASI

Dr. Mehmet GÜNEŞ*

ÖZ: Ömer Seyfettin Meşrutiyet döneminin önemli yazarlarından-
dır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yirminci yüzyılın başlarında Balkan
coğrafyasında çıkan siyasî ve etnik çatışmalar önemli bir yer tutar. Bu ya-
zıda Balkan coğrafyasındaki Türklerin durumunun, Balkan kavimleriyle
Türklerin birbirleriyle ilişkilerinin, savaş ve çatışmalar sonrasında bu coğ-
rafyanın demografik yapısı ve görünümündeki değişimin Ömer Seyfettin'in
hikâyelerine nasıl yansıdığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, hikâye, Balkan, siyaset, ça-
tışma, bakış, savaş, halk, milliyetçilik

The Reflections of the XX Century Political and Ethnic Clashes in Balkans on Omar Seyfiddin's Stories

ABSTRACT: Ömer Seyfettin is one of the major writers of the
Constitutional Monarchy period in Ottoman Empire. Generally in his
tales some of the political and ethnical clashes, which had taken place in
Balkan War at the beginning of 20th century, were narrated. In this article,
it is studied how some important regional-historical changes reflected to
Ömer Seyfettin's tales like; the situation of Balkan Turkish population
during the war, the relationship between Turkish and the other Balkan na-
tions, demographical frame at the region.

Key Words: Ömer Seyfettin, tale, Balkan, politics, clash, point of
view, war, nation, society, nationalism

Giriş

XX. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin Balkan top-
raklarında özellikle Makedonya olarak adlandırılan Vilayet-i Selase'de
(Selânik, Manastır, Kosova vilayetleri) o zamana kadar görülme-
yen “te-

* Dr. Marmara Üni. Fen-Ed. Fak. TDE Böl. mgunes@marmara.edu.tr

rör olayları, isyanlar, bombalamalar” vs. yaşanır ve bu olaylar Osmanlı Makedonya’sını “bir kan gölü” haline getirir. Bulgar, Rum ve Sırp çeteleri birbirlerine karşı oldukça acımasız ve insafsız olup Türk hükümetinden çok birbirleriyle mücadele halindedirler. Bu etnik kargaşa Meşrutiyete kadar devam eder. İttihat ve Terakki, Bulgarlara Rumlarla eşit statü sağlanması hâlinde Makedonya’daki durumun düzeleceğini sanır. Nitekim Kiliseler ve Mektepler kanunuyla bu durum düzelmeye başlar. Ancak iki kilisenin birbirlerine karşı düşmanlığı giderek Osmanlı Hükümetine çevrilir ve aralarında ittifak belirtileri görülmeye başlar (Şıvgın 1999: 478-480).

Makedonya’nın karışması üzerine, 1310’lular “Sınıf-ı Müstacele” sayılarak sınavsız mezun edilir. Bu arada Harbiye’yi bitiren Ömer Seyfettin 22 Ağustos 1903’te Piyade Asteğmeni rütbesiyle kura çeker ve merkezi Selanik’te bulunan III. Ordunun İzmir Redif Fırkasına atanır. Meşrutiyetin ilanı (23 Temmuz 1908) üzerine III. Ordunun Selanik’teki nizamiye taburlarına nakledilir. Selanik merkezinden Serez Mutasarrıflığına bağlı Menlik kazasının Razlık kasabası yakınlarındaki Yakorit Köyü (Bulgaristan) sınır bölüğüne komutan olarak görevlendirilir. Dağlarda eşkıya takip eder, köylerde ve manastırlarda silah arar. Belirli bir süre sonra Manastır’ın Pirlepe kazasında görevlendirilir, Cavit Paşa’ya maiyet subayı olur. Velmeğe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştıp, Babina, Demirhisar, Cuma-yı Bâlâ, Köprülü gibi çeşitli yerlerde kısa kısa görevlerde bulunur. 1909’da Köprülü’de Askerî Rüştüye’de üsteğmen rütbesiyle Beden Eğitimi öğretmenliği yapar. “Genç Kalemler” dergisinde birlikte çalıştığı arkadaşı Mustafa Nermi Bey’le de Köprülü’de tanışır. Sınır boylarında geçirdiği iki yıl, Balkan kavimlerinde gördüğü uyanış ve bağımsızlık hareketleri onun kişiliğini ve görüşlerini oldukça etkiler. Bu millî uyanış ve bağımsızlık hareketlerinin nedenlerini araştırır, bundan sonra kendisi de “yeni Türk milliyetçiliği düşünce akımı”nın mensupları arasında yerini alır. Gündüzleri dağlarda elinde mavzer, ayaklarında dolama çarık, göğsünde çaprazlama fişeklik Bulgar komitacılarını takip ederken; gecelerini hanlarda, sınır karakollarında yağ kandillerinin, ocak ateşlerinin ışığında okumakla ve arkadaşlarına mektup yazmakla geçirir. Selanik’teki yayın hayatını da yakından takip eder, *Bahçe*, *Kadın*, *Hüsiin* ve *Şiir* (daha sonra *Genç Kalemler* adıyla çıkar) dergilerinde yazı ve şiirler yayımlar. Bu arada İtalyanlar Trablusgarp’ı işgal eder, ardından Balkan Savaşları çıkar. Daha sonra Ömer Seyfettin Yanya kalesinde esir düşer (Cunbur 1992: 6-10; Tural 1984: 9-14; Huyugüzel 2004: 209-214). Yunanistan’da Nafliyon kasabasında bir yıl süren esareti esnasında da hikâye yazar (Yöntem 1947: 19-25). Bu hikâyeler esaret hayatından izler taşımamaktadır.

Balkanlarda asker ve esir olarak bulunan Ömer Seyfettin'in, Balkanlardaki etnik ve siyasî çatışmaları konu alan hikâyeleri ve hayatı arasında ilişki vardır (Torun 2004: 477). Ömer Seyfettin'in Balkanlarda çıkan siyasî, etnik çatışmaları işleyen hikâyeleri "Balkan Coğrafyasında Çıkan Savaş ve Çatışmalar Karşısında Halk", "Balkan Kavimleriyle Türkler Arasındaki İlişkiler", "Balkanlardaki Yerleşim Birimlerinin Demografik Yapısındaki ve Görünümündeki Değişim" alt başlıklar altında değerlendirilebilir.

1. Balkan Coğrafyasında Çıkan Savaş ve Çatışmalar Karşısında Halk

Ömer Seyfettin, Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlardaki topraklarını kaybedişini bir asker ve yazar olarak gözlemler; Balkan kavimlerinin bu savaşlar esnasında Türklere yaptıkları işkencelere ve verdikleri zararlara tanık olur. Hikâyelerinde 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından itibaren Balkanlardaki savaş ve çatışmaların sadece Müslüman Türkleri değil, komitacılara karşı olan Hıristiyan Slavları da huzursuz ettiğine dikkat çeker.

1.1.Balkanlardaki Türklerin Durumu

Ömer Seyfettin, hikâyelerinde Osmanlı Devletinin Balkanlarda za-yıflamasından sonra bu topraklarda yaşayan Türklerin sürekli huzursuz edildiklerini, Balkan kavimlerinin bu coğrafyayı Türk nüfusundan arındırmayı hedeflediklerini ifade eder. Yazar, "Beyaz Lale" hikâyesinde I. Balkan Savaşından sonra Serez'de yaşayan Türklere uygulanan işkence ve katliamları ayrıntılı olarak işlemekte, Bulgar yöneticilere ağır eleştiriler yöneltmektedir. Binbaşı Radko Balkaneski savaştan hemen sonra Serez'i yağmalamaya, şehirde ikamet eden Türkleri de katletmeye karar verir. Öncelikli hedefi genç kızlar olan Radko; Cuma'dan, Obsenova'dan getirttiği kızları tabur askerlerine sunar. Askerler de kızlara tecavüz edip onları süngülerler. Radko kadınları¹ da işkenceyle sorguladıktan sonra öldürtür. Radko Balkaneski, yöre halkını ve çete reislerini korkuttuğu, sindirdiği için hiç kimse onun emir ve uygulamalarına karşı çıkmaya

1 Seher Özkök, yazarın bu hikâyede kadınların katledilişini öne çıkarmasını milliyetçilik düşüncesinde kadının algılanışı ile ilişkilendirir. Milliyetçilik düşüncesinde anne kimliği ön plana çıkarılan kadının, "milletler arasındaki farkların üretim mekânı" olup karnında taşıdığı çocuğu doğurarak milletine kattığını, doğurduktan sonra milletin kültürünü öğretilip, "soyun ve kültürün sürekliliğini sağla"dığını, Balkaneski'nin bu nedenle kadınları öldürdüğünü/öldürtüğünü söyler. Kadınların "süt dolu memeler ve rahimin düşman tarafından deşil"mesini de bu bağlamda dikkate değer bulur (Özkök 2007:128-129).

cesaret edemez. Serez'deki Türklerin çok zengin olup paralarını kasalarında ya da bankalarda sakladıklarını bilen Radko, onların mülklerini fidye gibi Bulgar mekteplerine vermeyi planlar. Serez'in önde gelen zenginlerinden Hacı Hasan'ı işkenceyle sorguladıktan sonra mülklerine el koyup onun fırında yakılmasını emreder, ailesinden de kızı Lâli'den başka herkesi öldürtür. "Serez'in en güzel kızı" Lâli'nin kendisinin olmasına karar verir. Masum insanlara karşı oldukça acımasız ve merhametsiz davranan Radko, Lâli'ye oldukça mülayim davranır. Lâli kendisini ona teslim etmemek için direnir, ilk fırsatta kendisini camdan aşağı atarak namusunu kirletmemeyi başarır. İnsanî duygularını tamamen yitiren Radko ise onun cansız bedenine tecavüz eder.

"Tuhaf Bir Zulüm" hikâyesinde Türkleri Bulgaristan'dan uzaklaştırmak için onların dinî hassasiyetlerinden yararlanılacağına farkında olan diplomat Kepazef, Deliorman'a kaymakam olarak atandıktan sonra içerisinde bir tane dahi Bulgar yaşamayan yerleşim merkezlerine Makedonya'dan getirdiği muhacirleri yerleştirip evcil domuzlarına Türklerin kullandıkları sokakları ve çeşmeleri kirlettirir, tarlalarını eşeletir. Kendisine şikâyetinde bulunan Türklere de "-Biz sizin koyunlarınıza kızıyor muyuz?" (Ömer Seyfettin 2011: 820) diyerek karşı çıkar. Bu uygulamadan rahatsız olan Türkler İstanbul'a göçmeye başlar. Kepazef bu uygulama ve yönteminin çok beğenildiğini iddia etse de sosyalist Koştanof bu sözlerin "mübalâğa"lı olduğunu söyler. Fakat onun Türklere karşı zalim davrandığını da inkâr etmez.

Ömer Seyfettin "Mehdi" hikâyesinde Balkanlarda yaşayan Türklerin bu coğrafyanın Türk kimliğinden arındırılması karşısında tepki göstermediğini belirtir. Bu toprakları ana yurdun dışında düşünmek istemeyen anlatıcı, Rumeli'nin silüetindeki ve yönetimindeki değişimi kolayca kabullenemez. Zaman zaman farkında olmadan Selanik'in Türk idaresinde olduğunu düşünür.

Ömer Seyfettin "Primo Türk Çocuğu" (Nasıl Doğdu?) hikâyesinde Balkanlarda çıkan çatışmalar sonrasında Türklerin yaşadıkları travmaları işlemektedir. "Primo Türk Çocuğu" (Nasıl Doğdu?) hikâyesinde millî değerlerine ve geleneklerine oldukça yabancılaşan Mühendis Kenan, Balkan kavimlerinin ayrılıkçı tavır ve politikalarına tanık olunca millî benliğini hatırlayıp "kendi kültürüne dönmeye" karar verir (Karpaz, 2009: 204). Arkadaşı Orhan'ın telkinleriyle millî bilinç kazanan Primo da -babası Kenan gibi- Türk şehri olarak düşündüğü Selanik'te kalmayı tercih eder. O tarihlerde Selanik, onların gözünde öz yurtla özdeşleşir, bu şehri kaybetmeyi tüm yurdu kaybetmek olarak görürler.

Ömer Seyfettin "Primo Türk Çocuğu" (Nasıl Öldü?) hikâyesinde Balkanlarda uzun yıllar savaşların yaşanmasının bölge halkını ruhî olarak

sarstığına, maddî olarak yıpratıldığına dikkat çeker. Yazar, savaşa bakışı ve Selanik'in kaybedilme tehlikesini, farklı yaş grubundan kişilerin bakışıyla karşılaştırmalı olarak işler, bakıştaki farklılığın nedenlerini açıklar. Daha önce çıkan savaşlar dolayısıyla göçmek zorunda kalıp büyük acılar yaşayan Aşçı Emine kadın, seferberliğin ilan edilmesini "Ümmet-i Muhammet'e" yazık olacağı şeklinde değerlendirir. Çıkacak savaş esnasında birçok kişinin öz yurdundan göç etmek zorunda kalacağını, katliamların yaşanacağını, oğlu Mustafa'nın da askere alınacağını gözünde canlandırınca ruhî dengesi sarsılmaya başlar. Türklerin sadece Rumeli'den değil İstanbul ve Anadolu'dan da sürülmesinden korkar. Primo ise -her ne kadar babası Kenan'ın aşçı kadından daha karamsar ve ümitsiz olduğunu görse de- beş yüz yıl önce atalarının fethettiği bu toprakların "alçaklar" olarak nitelendirdiği düşman güçlerine kolayca teslim edilmeyeceğine kendisini inandırmaya çalışır. Fakat o günlerde Koçana'dan, İştîp'ten, Köprülü'den kaçan ihtiyar, genç kız, kadın ve çocuklardan oluşan muhacirlerin camilere sığınıp açlıkla mücadele etmesi, kahvelerin asker ve zabıtlarla dolması, Yunan kralının gelmesi üzerine halkın sokaklara dökülüp "Zito, zito Yorgos!"(Ömer Seyfettin 2011: 403) naralarıyla gökleri inletmesi Primo'yu acı gerçeğin farkına vardırır. Bu olumsuz durum ve kabullenilmesi zor tablolara rağmen Primo "Vatanı bırakma"nın bu kadar kolay olmaması gerektiğini düşünür; kederden ölse de Selanik'te kalmaya karar verir.

Mustafa'dan Selanik'in teslim edileceğini, kendilerinin de "esir" edileceğini öğrenen Primo, Türklerin savaşarak aldığı bu toprakları niçin savaşmadan teslim ettiklerini, babasının da Selanik'i terk edip İstanbul'a gitmeye karar vermesini anlamlandıramaz. Bu yaklaşım küçük bir çocuğun acı gerçeklerin idrakine varamadığının göstergesi olduğu kadar ondaki millî bilinç ve inancın da yansımasıdır. Primo öz yurdu olarak bildiği Selanik topraklarına kutsal anlam yükler, bu toprakların kaybedilmesini Türk halkının/Osmanlı Devletinin yok olmasıyla eşdeğer tutar.

Bedenen küçük ancak zihnen olgun bir çocuk olan Primo, Selanik'in teslim edilmesinin, katliamların yaşanmasının, muhacirlerin perişan hallerinin Türk zabıtlarını hiçbir biçimde etkilememesini yadırgar. Rum çocukların "Yuha Turkos², kerasadis.." diye bağırmalarına Türk askerlerinin hiç tepki vermeyişlerine kızar; savaşmamak için bu şehirde

2 Ömer Seyfettin hikâyelerini yazarken gözlemlerinden, anılarından yararlanır; yaşanmışlık onun hikâyelerinde özel bir yer tutar. O, "Balkan Harbi Hatıralarında" da Yunan çocuklarının düşmanca sloganlar söylediğini, sokaklara Türkler aleyhinde birçok levhanın asıldığını belirtir (Ömer Seyfettin 2000: 305-306).

oyalandıkları için onları “alçaklar” olarak nitelendirir. Yazarın oldukça yozlaşmış tipler olarak çizdiği bu zabıtların tavır ve davranışları onların hiçbir manevî değere sahip olmadığını gösterir. Asırlardır Türklere ait olan Selanik’in bir anda terk edilmesi onları hiç üzmez.

Primo, Selanik’i terk etmemekte kararlıdır. Yaşı küçük olduğu için kimse onu önemsememekte o da Selanik’te serbestçe dolaşmaktadır. Yunan zabıtlarının babasına dair tahkikat yapmaya karar verdiklerini, tahkikat süresince de babasının hapsedileceğini öğrenince sessizliğini bozup düşmandan intikam almaya karar verir. Bu intikam kararını en çok da düşmanların “Beş yüz senedir Türklerin elinde duran Selanik’i aldık da bize silah atılmadı.” dememeleri ve “bir Türk çocuğunun nasıl bir kahraman olduğunu” görmeleri içindir (Ömer Seyfettin 2011:403). Primo düşmanların beş yüz yıllık Türk yurdunu beş gün içinde “rüyalarda bile görülse inanılmayacak bir çabuklukla” teslim almalarına inanmak istemez; hiçbir Türk’ün onlara karşı koyamayışını kabullenemez; esir yaşamak ya da öz yurdunu göz göre göre düşmana teslim etmektense ölmeyi tercih eder.

1.2. Komitacıların Kendi Dindaş ve Soydaşlarına Yaptıkları Zulümler

Ömer Seyfettin Rumeli coğrafyasını Türk kültüründen arındırmak için Türklere zulmeden Balkan kavimlerinin aslında birbirlerinden de nefret ettiklerini, birbirlerine yaşama hakkı dahi tanımak istemediklerini, o tarihlerde aralarındaki ittifakın da menfaate dayalı olduğu düşüncesini savunur.

Yazar “Bomba” hikâyesinde Balkanlardaki komitacıların kendilerinin tarafında yer almayan dindaş ve soydaşlarına bakış ve yaklaşımlarının Türklere bakış/yaklaşımlarından farksız olduğunu gösterir. Makedonya, komitacılar tarafından cehenneme dönüştürüldüğü için mağdur olan halk, huzur ve refah dolu günlere kavuşmanın zor olduğunu farkındadır. Bu karamsar bakış komitacıların sadece Türk/Müslümanlara değil, Osmanlı yurttaşları olarak yaşamayı tercih eden kendi dindaş ve soydaşlarına da zulmettiğini, onları da karamsarlaştırdığını gösterir. Komitacılar kendilerinin tarafında yer almayan dindaş ve soydaşlarını da “hain” olarak görüp tehdit ederler.

Boris ihtilal komitesinin evinin kapısına tehdit içeren mektubu bırakması üzerine, can güvenliği hususunda endişelenir; özlemini çektiği yönetim sisteminin hayalî olduğunu düşünür. Sosyalist fikirleri benimseyen, “insanîyet” fikrine inanan Boris için “Balkanlar milliyetçiliğin yeni başladığı bir coğrafya olarak insanîyet fikrine bağlı insanların yaşamaları için uygun değildir.” (Argunşah 2003: 138). Komitacıların insanlık dışı uygulamaları dolayısıyla Boris, öz yurdu Makedonya’yı cehennem gibi

görür. Bu coğrafyada yaşamasının imkânsız olduğunu fark eder, maddî servetini satıp Amerika'ya kaçmaya karar verir³. Amerika'ya kaçış hususunda oldukça dikkatli davranır, kararını eşi Magda'ya da kaçışlarına bir gün kala açıklar. Bununla birlikte komitacıların tehditlerinde ne kadar ciddî olduklarını, insanî değerlere ne kadar yabancılaştıklarını tam olarak kavrayamamıştır. Kısa süre önce kendisine bırakılan mektuptaki tehdit dolu sözlere rağmen -komitacılar babasını çağırınca- onları insanî davranış ve makul açıklamalarla ikna edeceğini sanıp onlarla görüşmeye kendisi gider. Eşi Magda ise çok tedirgin olup komitacıların ona inanmayacaklarını tahmin etmektedir. Boris'in soğukkanlı tavrı onun gafil olduğunu gösterdiği kadar -olumsuz durum ve muamelelere rağmen- insanî duygularını hiç kaybetmediğini de gösterir.

Komitacılar Boris'i vahşice katlederler, babası İstoyan'dan satılan evin parasını tehdit ve işkenceyle alırlar, eşi Magda'ya da cinsel tacizde bulunurlar. İstoyan ve Magda direnince onları Boris'in -zaten kesilmiş olan- kellesini kesmekle tehdit ederler. Komitacıların önderleri Raçof, Magda'ya "Yanaklarından meze alacağım. Sen Sosyalist değil misin? Sosyalistler her şeyde iştirak isterler. Ben de senin yanaklarına Boris'le müşterekim!..." (Ömer Seyfettin 2011: 215) diyerek onların fikirleriyle alay eder, onurlarını zedeler, insanlık dışı davranışına sözde meşruiyet kazandırmaya çalışır. Komitacıların, Boris'in iki kat beze sarılı kellesini -sözde bombayı- saklamak üzere Magda'ya verip evden uzaklaştıktan sonra da "-Hey Magda dikkat et, bomban patlayacak!" (Ömer Seyfettin 2011: 218) diye alay etmeleri onların vicdanî duygularını, ahlakî değerlerini tamamen yitirdiklerini gösterir. Son derece saf/iyi niyetli Magda ise sözde emaneti çeyiz sandığında saklama sözü verir. Ancak bezi kaldırdığında eşi Boris'in acımasızca katledildiğini görür.

Ömer Seyfettin diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyede de kişileri arasında karşılaştırma yapmaktadır. Boris, Magda ve baba

3 Yazar, Makedonya'nın o tarihlerde insanî muamele, güven ve huzurdan yoksun olduğunu vurgulamak için Boris'e onun gözünde idealleşen Amerika'yı her yönüyle olumlu bir ülke olarak çizdirip idealize ettirir. Boris ve ailesinin Makedonya'da her dakikaları "elem, matem, ıstırap", tedirginlik içerisinde olup can, mal ve namus güvenlikleri yoktur. Bu nedenle Boris, öz yurdu Makedonya'yı "yamyamlar memleketi" diye niteler. Makedonya'dan nefretleri öyle bir hâl alır ki kendi evlerinden bile "Bu pis odayı, bu pis ocağı, bu zulmet ve dehşet yuvası" diye söz ederler. "Siyah, müthiş Balkanlar" şeklinde söz ettiği öz yurdu, ona gelecekte Amerika'da yaşarken de korku ve nefreti çağrıştıracak; bu coğrafyayı "pis ve dar sokaklar"ı, "sefil ve üryan adamlar"ı, "kanlarla lekelenmiş nihayetsiz karlar"ı, "kara, müstekreh ve keskin baltalar"ıyla hatırlayacaktır.

İstoyan'ın insanî özden uzaklaşmalarına karşın komitacıların insanî değerlerini tamamen yitirdiklerine sıklıkla işaret etmektedir. Komitacıların kendi soydaşlarına karşı dahi oldukça acımasız davranmaları, onları etnik ayrımcılıktan vazgeçirmenin ve Balkan kavimlerini o tarihten sonra Osmanlı Devletine bağlı yaşatmanın mümkün olmayacağını göstergesidir.

2. Balkan Kavimleriyle Türkler Arasındaki İlişkiler

Balkanlarda siyasî, etnik çatışmaların artması sonucu Balkan kavimlerinin çoğu Türklerden ve birbirlerinden nefret ederler, bu kavimlerin her biri Balkan coğrafyasının kendilerine ait olmasını ister. O tarihlerden sonra halklar birbirlerini düşman ya da "öteki" olarak görürler; olumsuz bakışın olumluya çevrilmesi mümkün ol(a)maz. Uzun yıllar Balkanlarda kalıp burada yaşayan, halklar arasındaki ilişkiyi ve halkların Osmanlı Devletine bakışını gözlemleme fırsatı bulan Ömer Seyfettin, hikâyelerinde Balkan kavimleriyle Türklerin birbirlerine bakışını farklı mekânlarda ve ayrıntılı olarak işlemektedir.

2.1. Balkan Kavimlerinin Osmanlı Devletine/Türlere Bakışı

Ömer Seyfettin, milliyetçilik düşüncesinden etkilenen Balkan kavimlerinin Osmanlılık düşüncesini benimsemediklerini, çoğunun II. Meşrutiyetin ilanını ulus devletlerini kurmak için fırsat olarak değerlendirdiklerini savunur.⁴ Balkan kavimlerinin ulus devletlerini kurmak için büyük mücadeleyle çalıştıkları gerçeği gözler önünde iken Osmanlılık düşüncesine inanıp umutlanmayı gafillik olarak görür, bu düşüncüyü benimseyenleri de ironik bir üslupla eleştirir. "Osmanlılık ideolojisinin Türk'e Türklüğünü unutturan bir ideoloji olduğu kanaatinde" olan yazar, bu nedenle İttihat ve Terakki mensuplarını da suçlar (Koç 2008: 123-124).

Ömer Seyfettin, "Bomba" hikâyesinde Boris'in şahsında silahlı çatışmaya katılan bazı kişilerin II. Meşrutiyetin ilanından sonra bu eylemlerinden vazgeçip Osmanlı yurttaşı olarak yaşamaya devam ettiklerini vurgular. Sofya'da eğitim görüp Sosyalist fikirleri benimseyerek dağa çıkan Boris, II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra silahını teslim edip köyüne döner. Meşrutiyetin ilanı Boris gibi Osmanlılık düşüncesini benimseyip etnik ayrımcılığa karşı çıkan kişileri umutlandırırsa da komitacıların o çoğ-

4 Yazar "Ashâb-ı Kehfimiz" hikâyesinde de Dikran Harikyan'ın şahsında Ermenilerin Osmanlı devletinden ayrılmak için II. Meşrutiyetin ilanı değerlendirdikleri düşüncesini savunur (Enginün 1984: 70; Engin 2010: 110-114).

rafyadaki uygulamaları onların umutlarını kırar⁵. Boris'in karamsar bakışı, komitacıların Osmanlılık düşüncesinin uygulanmasına fırsat veremeyeceklerinin, kendilerine karşı çıkanları da sindireceklerinin hatta öldüreceklerinin göstergesidir.

Yazar, "Hürriyet Bayrakları" hikâyesinde de Balkan kavimlerinin Osmanlılık düşüncesini benimsemediklerini ifade eder. Yazar, birçok hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de savunduğu fikirlerin okuyucuları üzerinde etkili olmasını sağlamak için karşıt görüşleri çatıştırır. Sözcüsü konumundaki kişinin savını somut delillerle destekler. Hikâyede yazarın sözcüsü konumundaki anlatıcı Rumeli'de II. Meşrutiyetin ilanının üçüncü yıl dönümünün coşkuyla kutlandığına tanık olur. Ancak kutlamaları samimi bulmaz. Anlatıcının bayram havasında kutlanan bu günün "hangi milletin bayramı" olduğunu anlamlandıramayışına karşın, "Bu bizim en büyük en şanlı, en âli bir günümüz, en mukaddes millî bayramımızdır. Keşke üç gün olsaydı... Çünkü bir gün bir gece, pek az..." (Ömer Seyfettin 2011: 251) diyen bir Mülazım ise Osmanlı milletinin bayramının kutlandığını savunur. Mülazıma göre "On Temmuz" Rumeli'de kabul görüp Osmanlılık düşüncesi bu coğrafyada hala etkilidir. Mülazım bu savına delil olarak "bin metre kadar ilerde, uçurumlu bir yarı kenarındaki küçük bir Bulgar köyün"de asılı -aslında kırmızıbiber olan- kırmızı bayrakların uzaktan "On Temmuz"u alkışlayışını gösterir. Dağların ardında kalan Bulgar köyünün "On Temmuz"u kutsadığına inan Mülazım, düşmanların Osmanlı yurdunu işgal etmesi durumunda bu köy halkının Türklere önce hareket edeceğini iddia edecek kadar saftır. Bu düşüncesinin başkaları tarafından benimsenmesini de ister. Bu nedenle Bulgarların samimiyetini göstermek için anlatıcıyı bu köye gitmeye ikna eder. Ancak köyde asılı nesnenin "hava aldırma için" asılmış kırmızıbiberler olduklarının fark edilmesi anlatıcının yanılmadığını gösterir; Bulgarların Osmanlılık düşüncesini benimsemediğini kanıtlar. Tanık olunan/karşılaşılan manzara karşısında yazarın sözcüsü konumundaki anlatıcı fikir ve yaklaşımlarında yanılmadığına emin olur⁶. Bulgarların⁷ "en

5 Bu coğrafyadaki olumsuz durumu "Hele burada, bu pis ve vahşî yerde, bu zalim Makedonya'da rahatla çalışmak mümkün değil. Ah, bu kanlı Makedonya!.." (Ömer Seyfettin 2011: 204) sözleriyle belirten Boris, komitacıların yaklaşım ve uygulamaları dolayısıyla Balkanların geleceğini aydınlık görmez. Eşi Magda da Sosyalistlerin hayalinin gerçekleşeceğine inanmaz; fikir ve ideallerinin teori ve hayalde kalıp uygulanamayacağını, bölge halkının "fenalar" olarak nitelendirdiği komitacıların "elinde esir olacağını" düşünüp karamsarlaşır.

6 Hülya Argunşah, tezleri olan bir yazar olarak Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde anlatıcı olan 'ben'lere kendi tecrübelerini yüklediği düşünüldüğünde bu

sadık” Osmanlı yurttaşı olduklarını, komitacılara hiç destek vermediklerini savunan Mülazım ise bu tarihten sonra Balkan kavimlerinin Türklere, dolayısıyla Osmanlı Devletine bakışının olumlu olmayacağını, Osmanlıcılık fikrinin tutmayacağını⁸ fark ederler. Yazar bu hikâyede Bulgarların hoşgörüsüz olduğunu da vurgular.⁹ Bu coğrafyayı “Sanki üzerinde insan ve hayvan yaşamayan bir kürenin, mesela ölmüş ve donmuş denilen bir ayın bir köşesinde idim...” (Ömer Seyfettin 2011: 250) sözleriyle niteleyen anlatıcı, Bulgar köyündeki evcil domuzların kendilerine/Türklere bakışlarıyla sahiplerinin bakışlarını birbirine benzetir.

“Nakarât” hikâyesinde de dâhil olduğu “alay”ın Manastıra taşınacağı haberini üzüntüyle karşılayan anlatıcı/zabit, çorbacı olarak söz ettiği kişiden Rada’nın sözlerinin “Bizim olacak, bizim olacak,/ İstanbul bizim olacak...” (Ömer Seyfettin 2011: 813) anlamına geldiğini, kızın papaz

hikâyenin anlatıcısının, yazarın fikirlerinin de savunucusu olan zabitin insanın önceden görme kabiliyetinin temsilcisi olduğunu ifade eder. Balkan kavimlerini tanıyan, milliyetçilikle ilgili gözlem ve tecrübeleri olan anlatıcı/zabit, onların Osmanlılık düşüncesini benimsediğine ihtimal vermez (Argunşah 2003: 28).

- 7 Meşrutiyet’in ilan edilmesinin ardından Balkanlarda kısa bir süre için de olsa bölgede farklı unsurlar meşrutiyet altında barışçıl bir ortamda beraber yaşayabilecekleri izlenimi verirler. Bulgarlar Meşrutiyet’in ilanından memnun görünmekle beraber bazı huzursuzlukları da oluşur. Bir yandan meşrutiyetin doğru olarak uygulandığı takdirde, Bulgarların siyasî ve maddî olarak gelişmesine fırsat tanıyacağı, bu gelişmenin de iki ülke arasındaki savaş tehlikesini büyük ölçüde azaltacağı düşünülür. Bir yandan da uluslar arası baskı sonucu Bulgaristan’ın Makedonya’daki emellerinden vazgeçmek zorunda kalmasından korkulur. Bu şartlar altında gerek Bulgaristan’da gerekse Makedonya’daki Bulgarlar arasında meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte gelecekleri hususunda belirsizlikten doğan bir huzursuzluk hissedilir (Tokay 1999: 325-326).
- 8 “Hürriyet Gecesi” hikâyesinin anlatıcı kişisi de II. Meşrutiyet’in/hürriyetin ilanını olumlu bir gelişme olarak göremez. Bu sevincin kısa süreceğini Osmanlı Devleti’nin güçlenmesinden endişelenen düşmanların ittifak edip hücumla kalkışacaklarını, hatta “cihan harbi” çıkacağını söyler (Ömer Seyfettin 2011: s. 476).
- 9 Ömer Seyfettin bu hikâyede Bulgarlardan hep olumsuz sıfatlarla söz eder. Örneğin anlatıcı ve Mülazım’ın evlerine yaklaştığını gören -yazarın “pis, sarı esmer bir kadın hain ve mavi gözleriyle kızdırılmış vahşi bir hayvan gibi” şeklinde söz ettiği- Bulgar kadın onları süzer, onlara havlayan köpeği de uyarmaz. Mülazım, Bulgar’a “Kolay gelsin gaspodin!” şeklindeki iyi niyetli ve dostça sözlerine “-Neznam Türkçe bre...” (Ömer Seyfettin 2011: 256) şeklinde “Türkçe bilmiyorum.” karşılığı alır.

olan babasının, komitacılara katılıp önceki yıl Velmeççe’de vurulduğunu öğrenince sarsıntı ve nefreti birlikte yaşar. Hakikat, hayale baskın gelir (Uğurcan 2007: 147). Acı gerçekle yüzleşince ondaki aşk ve sevgi nefrete dönüşür. Zabit/anlatıcı, kendisinin oldukça saf ve iyi niyetli yaklaşımına karşın Bulgar kızının kendisine/Türlere nefret ve kin dolu olduğunu geç fark eder. “Bulgar kızının cesareti ve azmi karşısında kendi ahmaklığından, şehvet düşkünlüğünden iğrenir.” (Narlı 2007: 106). Yazar hikâyede iki farklı Bulgar tipi sunarak o dönemde Balkan coğrafyasındaki Bulgarların, Osmanlı Devletine bağlılar ya da komitacılara destek olanlar şeklinde ikiye ayırdıklarını ifade eder. Bulgar olmasına karşın komitacılara karşı olan çorbacının anlatıcıya Rada’nın nefret dolu sözlerini söylerken utandığına dikkat çeken yazar, bu kişinin şahsında o tarihlerde Osmanlı Devletine sadık, komitacılara karşı Bulgarlara da rastlanabildiğini gösterir. Rada ve babasının şahsında ise Bulgarların Türlere olan nefret ve kin dolu duygularına dikkat çekip Bulgarların çoğunun Türlere bakışının olumluya çevrilmesinin çok zor olduğunu savunur.

Ömer Seyfettin “Beyaz Lale” hikâyesinde beklentilerinin üstünde zafer kazanan Yunan ve Bulgarların sevinç ve şaşkınlığı bir arada yaşadıklarını; Rum çocuklarının “beşikten beri ruhlarına akıtılan Türk düşmanlığını” açığa vurmak için fırsat bulduklarını ifade eder. Bulgarların Balkan coğrafyasında yönetimi ele geçirdikten sonra -asırlardır Türklerin kendilerine sağladıkları hoşgörü ve eşitlikçi uygulamaları unutup- hâkimiyetlerindeki topraklarda yaşayan masum ve savunmasız Türlere zulüm ve işkence yaptıklarını, bu toprakları Türk nüfusundan arındırmak için birçok kişiyi katlettiklerini vurgular.

“Büyük Bulgaristan” idealiyle yaşayıp bu coğrafyayı Türk nüfusundan arındırmayı hedefleyen Radko, bir yaşından altmış yaşına kadar olan erkekleri kesmeye, sekiz yaşından küçük kızları da papazlara teslim etmeye karar verir. Altmış yaş aşkın erkek ve kırk beş yaşını geçmiş kadınların çocukları olmayacağı için onları öldürmeyi düşünmez, fakat onları dahi Hıristiyanlaştırmakta kararlıdır. Radko, Türklerin güçlü oldukları dönemlerde hâkimiyetleri altındaki farklı din ve kavimlere karşı oldukça hoşgörülü davrandığı gerçeğini inkâr etmez. Türklerin bu toprakları aldıkları zaman kendisi gibi katliam yapmamış olmasını yanılğı olarak görür. Ancak yazara göre o, Türkler kadar insancıl, hoşgörü sahibi olmadığı için katliam yapmakta sakınca görmez. Ömer Seyfettin’in Radko’yu oldukça acımasız vicdansız ve merhametsiz bir tip olarak çizmesi onun Bulgarlardan nefret etmesinden ileri geldiği kadar bu hikâyeyi yazdığı sırada Türk halkının Balkan Savaşlarının acılarını ve yapılan katliamları unutamayışından da ileri gelir. Millî duyguları öne çıkan yazar, Bulgarlara olabildiğince kötümser bakmaktadır.

“Tuhaf Bir Zulüm” hikâyesinde Bulgarlar bağımsız olmadan önce “ihtilalci”, Bulgaristan prenslik olunca “dâhiliye memuru”, sonra da “mebus” ve “adliye nazırı” olan Kepazef, Türkleri küçümser; Türklerin “sosyalist”, “nasyonalist” hatta “bir şey olama”yacağını, Türklerin en belirgin özelliklerinin “taassup” olduğunu iddia eder. Onun “taassup dediği, insanların inançlarına bağlı yaşama şekline başka bir şey değildir.” (Enginün 1984: 56). Kepazef’in Radko’dan (“Beyaz Lale”) farkı, katliam ve işkenceyi kan dökmeyen yapmasıdır. Bulgaristan hükümeti kurulduktan sonra bu coğrafyayı Türklerden arındırmak için birçok kişinin “katliam” teklifine karşı çıkan diplomat Kepazef, katliam yapılması gerekenin Rumlar olduğu düşüncesindedir. Bu yaklaşım, Balkan kavimlerinin birbirlerine karşı da oldukça hoşgörüsüz olduğunun göstergesidir. Ömer Seyfettin -“Beyaz Lale” hikâyesindeki gibi- bu hikâyede de Bulgarlarla Türkleri karşılaştırır. Türklerin iyi niyetli yaklaşım ve hoşgörülü uygulamalarına karşın Bulgarların fırsatçı ve hoşgörüsüz olduklarını vurgular. Bu coğrafyada ulus devletlerini kurmayı hedefleyen Bulgarların emellerine ulaşmak için zalim ve acımasız davrandıkları, ötekileştirdikleri Türkleri bu topraklardan kovmak için onların en hassas oldukları dinî inançlarından yararlandıkları fikrini somut delillerle kanıtlamaya çalışarak Türklerin hem millî duygularını canlandırmakta hem de Bulgarlara nefretini artırmaktadır.

“Primo Türk Çocuğu” (Nasıl Öldü?) hikâyesinde Yunanlıların Türklere bakışını ya da Türklere olan nefretini Kenan Bey ve oğlu Primo’nun gözlemleriyle aktarır. Kenan Bey millî değerlerine yabancı olduğu için oğlu Primo da değerlerinden habersiz yetişir (Çonoğlu 2007: 239). Kenan Bey¹⁰, yazarın ifadesiyle “dörtte üç buçuğu Yahudi ve Levanten olan sadık kardeşler ve ‘kamarad’ları arasında mühim bir nüfuz ve itibara malik, gayet mutaassıp bir masondur”¹¹. Yazarın hikâyeye mekân

10 Paris’te eğitim gören Kenan yurda döndükten sonra İzmir’de çalışırken İtalyan bir kadınla tanışıp evlenir. İtalyan asıllı eşi Grazia, Türk düşmanıdır. Kenan Bey de Türk kültürüne oldukça yabancılaşmıştır. Yazar ondaki bu yabancılaşmayı “Ecnebi ve Levanten mahfillerinde, taassup ve hayvanlık denilen Türklükten nefretiyle, Türklüğe yani medeniyetsizliğe karşı olan garazıyla, Avrupa muâşeret kaidelerindeki vukuf ve maharetiyle, nazikliğiyle, şen ve şuhluğu ile meşhurdu.”(Ömer Seyfettin 2011: 368) şeklindeki ifadelerle belirtip onu karikatürize eder. Çocuklarına İtalyanca “Primo” adını verirler.

11 Ali Canip İttihat ve Terakki Cemiyetinin, Meşrutiyetten önceki faaliyetlerinde Mason kulüplerinden yararlandığını, o dönem ve sonrasında masonluğun şehirde çok yaygın olduğunu ve arkadaşları içerisinde Ziya (Gökalp), Ömer (Seyfettin) ve kendisinden başka mason olmayan kimse kalmadığını; kendilerinin masonluğun “insaniyetperverlik süsü altındaki kozmopolit temayülüne muhalif” olduklarını belirtir. İtalyanların Trablusgarp’ı işgal ettiği bu tarih-

olarak Selanik'i seçmesi de bu bağlamda önemlidir. O dönemde Selânik; stratejik konumu, kültürel zenginliği ve hareketliliği, siyasî ve etnik çatışma ve çalışmaların merkezi oluşu dolayısıyla oldukça önemli bir şehirdir (Alangu 2010: 152-153).

Kenan, Avrupalı devletlerin de desteğiyle ulus devletlerini kuran Yunanlıların yine onların desteğini alarak ülkelerinin sınırlarını genişletmeye çalıştıklarını fark eder. Avrupalıların Balkan kavimlerinin ulusal duygularını canlandırarak onların Osmanlı'dan ayrılmalarını hızlandırdıkları¹² gözünden kaçmaz. Selanik'te Türk'e ve Türklüğe düşman halkın sevinç ve coşku içinde oluşu dikkatini çeken Kenan, düşünce ve yaklaşımlarını sorgulamaya başlar. Yunanlıların ayrılıkçı politikaları, millî değerlerine kayıtsız yaşayan Mühendis Kenan'ın dahi dikkatini çeker. Kenan onlara söz ya da eylemle tepki gösteremez; sadece "Sevininiz, hainler, sevininiz! Bizim felaketimiz sizin için saadettir!" (Ömer Seyfettin 2011: 378) diyerek içinden tepki gösterebilir. Selânik, Yunanlılar tarafından teslim alındıktan sonra Rum çocukların Türk askerlerinin artlarından "Yuha Turkos, kerasadis.." ¹³ diye bağırımlarına tanık olan Primo da bu manzara karşısında sarsılır, ancak o tarihlerde Selânik'te yaşayan bir çok Türk gibi o da bu olumsuz manzaraya karşı tepki gösteremez.

"Mehdi" hikâyesinde "Mülkiye-i Şahane"den mezun olup kaymakam ve mutasarrıf olarak da çalışan orta yaşlı "ateşli ve mutaassıp bir dinsiz" kişi "Müslümanların yaşamaya hakkı" olmadığını düşünür, onla-

lerde Selanik'teki en güçlü mason locası da İtalyan locasıdır. Kendilerinin "insanlık", "beynelmileliyetçilik" fikirlerine hücum ettikleri sıralarda İtalyanların şehre ateş saçmaları ve masum halktan yakaladıklarını asmaları, "mason geçinen arkadaşları" nı da şaşırtmıştır. Ömer Seyfettin de "büyük bir yeis ve ıstırap" içinde bu hikâyeyi yazar. Bu hikâye millî duygularla dolu bir hikâye olduğu kadar "beynelmileliyet" fikrine "nasıl ve nereden darbe vurulursa daha amansız olacağını kestiren usta bir propagandacı muharrir mahsulü olduğunu göster"mektedir (Yöntem 1947: 22).

12 İlber Ortaylı "Balkan Milliyetçiliği" yazısında Balkan milliyetçiliğinin - Türkler ve Arnavutlar dışında- Balkan kavimlerinin kendi içlerinde oluştuğu kadar dış güçler tarafından da desteklendiğine dikkat çeker. "Slav kavimleri ideolojisi"ni bilimsel kimliğin araştırılması ve siyasî destek yönünden Çekler ve Rusların; Yunanlıları ise bütün Avrupa'nın bilimsel, malî, siyasî askerî yönden desteklediğini; Batı Avrupalı gönüllülerin "Yunan ayaklanması" olarak bilinen uzun savaşa katıldıklarını belirtir (Ortaylı 1995: 6).

13 Ömer Seyfettin, hikâyelerini kurgularken anılarından ve gözlemlerinden yararlanır. O, "Balkan Harbi Hatıralarında" da Yunan çocuklarının düşmanca sloganlar söylediğini, sokaklara Türkler aleyhinde birçok levhanın asıldığını belirtir (Ö. Seyfettin 2000: 305-306).

rın Rumeli'ye de asla geri gelemeyeceklerini iddia eder. Yunanistan topraklarının artık "hür ve medenî bir hükümet arazisi" olduğunu savunur. Ona göre "İslamlık" o günlerde kuvvetli, ileri olan Hıristiyanların boyun-duruğu altındadır. Önceden Müslümanların elinde olan -Buhara, Sahra-yı Kebir, Mısır vd.- birçok bölgenin o tarihlerde Hıristiyanların ellerine geçmesi gibi Rumeli topraklarının da Hıristiyanların idaresinde olması kaçınılmazdır, hatta İstanbul bile Türklerin ellerinden alınıp tarihten adları silinecektir.

Ömer Seyfettin "Bir Çocuk Aleko" hikâyesinde Çanakkale Muharebesi günlerinde Hıristiyan/Rum ve Müslüman/Türk çatışmasının Trakya'ya yansımalarını işler. Savaş dolayısıyla köy boşaltıldığından yalnız ve çaresiz kalan Ali -Rumların arasında büyüdüğü ve Rumcağı iyi bildiği için- kendisini Rum Aleko olarak tanıtp Rumlarla Malkara'ya kadar gitmeye karar verir. Daha önce Rumların "Türk'e ekmek değil, bir damla su bile vermek" istemediklerini işiten Ali, aralarında kaldığı süre içinde onların Türklere kin ve nefretlerinin had safhada olduğunu gözlemler. Her sabah kilisede "Türklerin perişan olması" için dua edilmesi ve köy halkının bu duaları "can u yürekten" tekrarlayışları Ali'nin dikkatini çeker. Efendisiyle papazın muharebeye dair bilgiler aktarırken İstanbul'un mutlaka alınacağını, "ne kadar Türk varsa bir tane kalmamak üzere kesileceğini" söylediklerine tanık olur. Rumların kin ve nefret dolu sözleri, Ali'ye köyündeki imamın vaazları esnasında söylediği "Hıristiyanlar da Allah'ın kuludur, onlara fenalık etmek Müslümanlara fenalık etmekten daha günahtr." şeklindeki telkinlerini hatırlatır. Türk askerlerin papazlara da "muhabbetle" selam verip "Nasılsın papaz efendi!" diye soruşlarına tanık olan Ali, Türklerin Rumların kendileri hakkında nasıl plânları olduklarından habersiz oluşlarına üzüldür. Müslümanların iyimser bakışına karşın Hıristiyanların düşmanca yaklaşımlarını fark eder. Ali bir semboldür. Ömer Seyfettin, Ali'nin gözlemleriyle Hıristiyanlara/Rumlara yüklediği olumsuz imajını güçlendirir. Yazar, Ali'nin karşılaştığı karşıt davranışlarla iki farklı dinin/ulusun mensubunun ötekine bakışına işaret eder; Müslümanların/Türklerin insancıl yaklaşımına karşın Hıristiyanların/Rumların düşmanca tavır içerisinde oldukları fikrini savunur.

Hikâyedeki büyük Yunanistan hayaliyle yaşayan Papaz da köy halkı da Çanakkale Türklerden alnamadığı için üzgündürler. Ancak emellerine ulaşmaları zor olduğu için çözümlü iftira ve hileye başvurmakta bulurlar. Papaz, kimsesiz olduğunu sandığı Ali/Aleko'ya "senin anan, baban milletindir." diye telkinde bulunup ona Türk görüntüsü vererek onu kendisine verdiği mektubu Çanakkale'deki İngiliz kumandanına teslim etmek için görevlendirir. Papaz ona bu görevi ne kadar kutsal görev olarak yaptırmayı düşünürse -tanık olduğu düşmanlık ve işittiği kanlı plânlar dolayısıyla millî bilinci uyanan- Ali de bu görevi onların aleyhine

sonuçlandırmayı o derece kutsal görev olarak telakki eder. Bu nedenle mektubu Çanakkale’de Türk paşasına götürüp onu Rumların Türklere bakışı ve kanlı plânlarından haberdar eder. Papazın mektubunda Türklerin silahsız halka zulmettikleri iftirasında bulunduğunu, İngiliz Paşasından “Daha bizi kurtarmaya gelmeyecek misiniz? Dört gözle sizi bekliyoruz. Her sabah sizin için dua ediyoruz.” (Ömer Seyfettin 2011: 1388) şeklinde yardım istediğini de okuyan Türk Paşa, Ali’den Türk zabitlerin bu iftiraların tam aksi yönde davrandıklarını öğrenir; iftiralarda bulunan casusun tutuklanmasını emreder.

2.2. Türklerin Balkan Kavimlerine Bakışı

Ömer Seyfettin’in Balkan kavimlerine -özellikle Bulgarlara- bakışı olumsuzdur. Yazar hikâyelerinde Bulgarların Balkanlardan Türkleri kovmayı, bu coğrafyadaki Türk kültür ve kimliğini yok etmeyi plânladıklarını sıklıkla vurgular. Yazarın Bulgarlara olumsuz bakışı, onun Türkçülük/milliyetçilik düşüncesini benimsemesiyle birlikte Türk halkının Balkan Savaşlarının sarsıntılarını uzun süre üzerinden atamayışla da ilgilidir. Erol Köroğlu Balkan Savaşı’ndaki yenilgi ve bu savaş sonrasında bir yıl esir kalışı dolayısıyla Ömer Seyfettin’in “öteki’ne göre biçimlenen, negatif bir ulusçuluk yaklaşımı sergilediği”ni söyler (Köroğlu, 2004:363). Herkül Milas ise Ömer Seyfettin’in “ulusal bir yok olma ‘fobi’si içerisinde yaşa”dığına, Balkanlardaki ulusal bağımsızlık mücadelelerinin bu korkuyu daha da artırdığına, Türklerin millî devletlerini kurarak kurtulabileceklerini düşünerek; komşu ulusları “uzlaşılacak düşman” olarak algıladığına dikkat çeker. O dönemin “egemen pratiği” göz önünde tutulduğunda yazarın bu konuda “gerçekçi” olduğunun söylenebileceğine, Yunan ulusu ve bu ulusun uzantısı olan Rumların da bu anlayış sonucu “düşman”¹⁴ olarak algılandığına dikkat çeker.

“Nakarat” hikâyesinde Pirbeliçe’nin Babina köyünde zabıt olarak görevli bulunan anlatıcı, bir Bulgar kızının “Naş, naş/ Çarigrad naş... Ras

14 Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde Rumlara çoğunlukla olumsuz imaj yüklediğini, bazılarını ise “kötülemeden” sunduğunu belirten Herkül Millas, yazarın günlüklerinde Yunanlılar hakkında olumlu değerlendirmelerde bulunduğunu, Balkan Savaşları esnasında Yunanlılara esir düşünce kendisine insanî muamele gösterenlerin de olduğunu söylediğine dikkat çeker. “Olumlu” kişilerin günlükte geçip gerçek/somut kişiler olduğunu da özellikle vurgular (Millas 1996: 34-36). Bununla birlikte -Herkül Millas’ın da dikkat çektiği üzere- Ömer Seyfettin bu günlüklerinde bazı Yunanlılarınsa Türk esirlerden birinin ölümünü sevinçle karşıladıklarını “Horakali” diye eğlendiklerini de belirtir (Ömer Seyfettin 2000: 304).

va tri.” şeklindeki sözlerini işitip “Seni çok seviyorum, senin için ölüyorum!” (Ömer Seyfettin 2011: 813) anlamına gelen aşk sözleri sanır; yurt sevgisini içselleştirdiği hâlde Bulgar kızıyla kaçmayı dahi hayal eder¹⁵. Dağ köyünde bunalan zabıt için Bulgar kızının sözleri umut/teselli olur. Millî duyguları güçlü olan zabıtın Bulgar kızına âşık oluşu bu köyde kendisini “yalnız” hissetmesiyle ilgili olduğu kadar Bulgarlara tamamen olumsuz imaj yüklememesinden de ileri gelir. Ancak Rada’nın kendisine dolayısıyla Türklere olumsuz bakışını görünce onun Bulgarlara bakışı da değişir. “Ah bu tenha, bu kuşsuz ormanların içinde keşke bir çeteye rast gelseydim... Keşke beni öldürselerdi. Kendime karşı duyduğum nefret, vicdanımdaki ateşten azap beni eritiyordu.”(Ömer Seyfettin 2011: 813) diye düşünerek kendisinden nefret eden zabıt, bir hafta “Velmeççe ormanlarında kendince mukaddes bir fikir için ölen komite papazının o cesur kızıyla” arasındaki farkı düşünür. Ömer Seyfettin bu hikâyede Türklerin “milliyetçiliği idrakte” geç kalışını ifade etmektedir (Alangu, 2010: 109). Hikâyenin başında “Gençliğini Makedonya’da geçirmiş eski bir zabıtın hatıra defterinden” epigrafını kullanarak hikâyedeki konunun gerçek bir olaya¹⁶ dayandığı izlenimi uyandırır.

Ömer Seyfettin’in “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinde/ hikâyelerinde de Yunanlılara olumsuz bakışı dikkati çeker. Yazarın Yunanlılara bakışı Bulgarlara bakışıyla paralellik gösterir. Yazar, Kenan Bey ve oğlu Primo’nun şahsında Yunanlıların ayrılıkçı politikalarının millî değerlerine yabancı kişilerin millî bilinçlerinin uyanmasında etkili olduğunu ifade eder. Mühendis Kenan, Yunanlıların ülkelerinin sınırlarını genişletme ve

15 İbrahim Alaattin Gövsa, Ömer Seyfettin’in Manastır’da subay olarak görevli iken sütçü Mihâl adlı kişinin kızı Despina ile birbirlerine karşılıklı ilgi duyduklarını söyler (Yücebaş 1960: 15).

16 Tahir Alangu, Ömer Seyfettin’in bu hikâyesinde Balkan anılarını, çevreyi ve subayın duygularını tasvir için kullandığını, Bulgar kızının ülkücülüğü ile Türk delikanlısının şaşkınlığını karşılaştırmasında da arkadaşı Aka Gündüz’ün anlattığı bir olaydan yararlandığını belirtir. On iki yaşında iken bir Bulgar kızını seven Aka Gündüz/Hüseyin Avni (asıl adı) kız ile birlikte yürürlerken kızın “Ne zaman güpegündüz havada bir yıldız görünmüşse, Türklerin başına bir felaket gelir, ona seviniyorum.” şeklinde açıklama yapması üzerine sarsılır. Bu hadiseden sonra “Osmanlıktan Türklüğe avdet eder”. Bu hadiseyi mektupla Ömer Seyfettin’e bildirir, hikâyeleştirip İrtika gazetesine gönderirler. Ancak bu gazetede yayınlanmaz (Alangu, 2010: 114).

Aka Gündüz bu hadiseyi yıllar sonra “O Diyardan Bir Hatıra” başlığıyla hikâyeleştirip Cumhuriyet (nr. 406, 24 Haziran 1925, s. 4) gazetesinde yayınladı (Güneş 2009: 153).

Türkleri Balkanlardan kovma planlarını gözlemler.¹⁷ İtalya'nın Trablusgarp'ı işgali ve Balkan kavimleri arasında ayrışmanın hızlanması üzerine millî duyguları canlanmaya başlayan Kenan'ın, eşi Grazia'ya bakışı da değişir¹⁸. Arkadaşı Orhan'ın telkin ve sözlerinden oldukça etkilenen Primo'nun millî duyguları uyanur; Primo “-Ben Turko, ben Turko... Ben yok İtalyano...”(Ömer Seyfettin 2011: 391) diyerek annesiyle İtalya'ya gitmeyip babasıyla Selanik'te kalmayı tercih eder.¹⁹ Primo telkinle babası

17 “Türk” olduğunu dahi söylemeye cesaret edemeyen kendisinin “Türkleri dünya yüzünden kaldırmak için birbiriyle tamamen ittifak etmiş olan Avrupalıların naçiz bir kulu, muti bir hizmetçisi, memluk bir kölesi” olduğuna hükmetmeye başlar. Bu siyasî atmosfer içerisinde yaşayan Kenan Bey'in millî duyguları uyanmaya başlar, “yaşadığı bireysel değişimin etkisiyle o zamana kadar desteklediği batının hümanizm anlayışının aslında sömürgecilik zihniyetinin bir parçası olduğunu düşünür.” (Burcu 2004-144).

18 Grazia'nın kendisine ve Türklüğe yabancı olduğuna hükmetmeye başlar. Bir tercümandan Avrupalı devletlerin aralarında anlaşış “Şark meselesi”ni çözmekte anlaştıklarını birkaç ay sonra Balkan kavimlerine ayrı ayrı bağımsızlık verileceğini, Türklerin Rumeli'den tamamen kovulacağını duyan Grazia, Selanik'i terk edip İstanbul, Mısır ya da İtalya'ya gitmeyi plânlar. Kenan ise Selanik'i terk etmemekte kararlıdır. Grazia birkaç ay içinde Selanik'in “topa tut”ulacağını, kendilerinin de gülleler altında ezileceklerini, “ihtiyar Türkler” ve “vahşi mutaassıplar” olarak nitelendirdiği Osmanlı Devleti mensuplarının yatağanlarla sokaklara dağılıp kendisini de öldüreceklerini iddia eder. Kenan onun tedirginliğinin “hayal” ve “vehim”den ibaret olduğunu, Türklerin “kadınlara el kaldırma”dığını/kaldırmayacağını söyler. Kenan'ın kendisiyle kalıp Türklüğü benimseyeceğini söylemesi üzerine Grazia “vahşilik” olarak nitelendirdiği Türklüğü hiçbir biçimde kabullenmeyeceğini ifade ederek karşı çıkar.

19 Selanik şehrinin kozmopolit yapısı, millî değerlerine yabancı Kenan ve Türklüğe düşman Grazia için tercih edilir mekân olduğu gibi, gün geldiğinde kozmopolit bir Türk'ün millî bilincinin uyanmasında da etkili olmaktadır. Mehmet Kaplan, Selanik'te doğup aynı yıllarda benzer hadiselerle tanık olan Mustafa Kemal Atatürk'ün de “koyu milliyetçi” olmasının tesadüf olmadığını; “ırk ve muhit”, içinde yaşadığı zaman ve mekânın onu milliyetçi yaptığını söyler (Kaplan 1994: 248).

Sabahattin Çağın da Ömer Seyfettin'in hikâye kişilerinin önemli bir kısmının “milliyet fikrinden habersiz, “kozmpolit bir yapıya sahip” olup başlarından geçen bir hadiseyle “yeniden doğuş” yaşadıklarını, o çağda millet ve milliyet mefhumlarının ne kadar önemli olduğunu fark ettiklerini söyler. Bu durumun Osmanlı Devleti içinde yaşayan Türklerin yaşadıkları değişime paralel gelişen bir süreç olduğunu ifade eder; imparatorluk sınırları içindeki milliyetçilik fikrinin azınlıklar arasında Türklerden önce yayılmaya başladığını belirtir (Çağın 2010: 231).

ise gözlemlerle millî bilinç kazanır²⁰. O tarihten sonra Yunanlılara -hatta bütün Balkan kavimlerine- bakışları da değişir.

“Primo Türk Çocuğu” (Nasıl Öldü?) hikâyesinde özüne dönen Kenan Bey’in oğluna “Oğuz” adını vermesi sembolik anlam taşımaktadır.²¹ Kenan Bey, oğluna Balkan kavimleri içerisinde en çok Arnavutların²² Osmanlılara ihanet ettiğini Rum, Sırp ve Bulgarların da Türklere düşman olduklarını telkin eder. Balkan kavimlerinin birlik olup Türkleri Rumeli’den kovmayı plânlamalarından üzüntüyle söz eder. Türklerin Rumeli’den kovulma plânları Primo’yu/Oğuz’u sarsar. Yunanlıların küçük erkek çocuklarını Hıristiyanlaştırmak için Yunanistan’a göndermekle ve daha birçok uygulamayla asıl amaçlarının “Rumeli’de Türk namını kal-

20 Ömer Seyfettin’in hikâyeye mekân olarak Selanik’i seçmesi Selanik’in, kozmopolit yapısı kadar Türkçülük hareketinin merkezi olmasıyla da ilişkilidir. Türklüğe ait değerlerini unutan Mühendis Kenan’ın Türklüğünü, Türk kimliğini ve Türk idaresini kaybeden bir şehirde kazanması; Türklüğünden habersiz yaşayan Primo’nun da Türklüğünü, Türkçülük/milliyetçilik düşüncesinin sistemleşip yayılmasında merkez olan Selanik’te keşfetmesi bu bağlamda önemlidir. Kenan Bey ve Primo -Türkçülük hareketinin de merkezi olan- Selanik’te millî değerlerini keşfetmekte, köklerine dönüp “Yeni Hayat” a adım atmaktadırlar. Kenan Bey ve Primo semboldür. Kenan’ın şahsında milletin ve yurdunun karşı karşıya kaldığı büyük tehlikeye kayıtsız yaşayan Türk aydınlarını eleştiren yazar, Kenan Bey ve oğluna millî bilinç kazandırarak da Türk aydınının belirli bir süre millî varlığından habersiz yaşasa da -özü sağlam olduğu müddetçe- aslına döneceği tezini savunmaktadır. Tahir Alangu, Kenan Bey ve oğlu Primo’nun derin acılar pahasına felaketten kurtulup “daha önceden farkında bile olmadıkları ışıklı yolun önlerine açıldığını görerek, “Yeni Hayat” a, kaybettikleri cennete” kavuştuklarını; Kenan Bey’in Selanik’te “Mason geçinen bütün delikanlıların o günlerde duydukları ızdırabı” temsil ettiğini söyler (Alangu 2010: 167-169).

21 Oğuz adını alışı “yeniden doğuş”, “yeni hayat” a adım atıştır. Nasıl ki Osmanlı devletinin yıkılma tehlikesi üzerine Türkçüler, Türk kültürünü araştırır ve millî değerlerine daha çok sahip çıkarsa Selanik’in kaybedilme tehlikesi üzerine Kenan da -bu şehri öz yurt olarak gördüğü için- millî kaynaklarına yönelir. Türklüğünü keşfeden Primo, Oğuz adını alır; babasının kendisine öğrettiği tarihî bilgiler, yaptığı telkinler ve Emine Hanım adlı muhacir Türk kadının tesiriyle millî tarih ve kültürüne ilişkin bilgilerini artırır.

22 Ömer Seyfettin’in Arnavutlara karşı olumsuz bakışı “Balkan Harbi Hatıralarında” da kendisini hissettir. “Ahali o kadar Türk düşmanı ki belediye dairesine kartallı bayrakları çekmekle kalmayarak Redif dairesindeki al ve beyaz boyalı sancak direğinin rengini bile değiştirmişler. Kırmızı ve siyaha boyamışlar” sözleriyle Arnavutların hemen bağımsızlıklarını ilan edip Türklere karşı oldukça düşmanca tavır sergilediklerini, Türklerin perişan haline sevindiklerini belirtir (Ömer Seyfettin 2000: 288-289, 291).

dırmak” olduğunu düşünür. Yunanlıların bu yöntemini İspanyolların Endülüs’te, Almanların Hotanto havalisinde, İtalyanların Trablusgarp’ta uyguladıkları “çirkin ve kanlı usul”lere benzetir. Yunanlılar da onlar gibi Selanik’te Türklüğe ait hiçbir iz bırakmamaktadırlar.

“Bir Çocuk Aleko” hikâyesinde Rumların düşmanca tutumları ve kanlı plânları küçük bir çocuk olan Ali’nin millî duygularını canlandırır.²³ Rumlarla İngilizlerin parolasını bilen Ali’nin -Rumca bildiği için- kendisini Rum olarak tanıtır İngilizlerin arasına girme fikrinin Paşa tarafından da onaylanması Ali’ye plânlarını uygulama fırsatı verir. Ali; Papazın “Milleti için ölenler daima yaşarlar.” şeklindeki sözlerini hatırlar; bu sözü hayalinde köyünün imamına söyler ve içinden “Bir insan ne kadar yaşasa yine ölecek değil miydi?” diye düşünür “vatanı ve milleti için ölmeyi göze alır”, düşmanlara darbe indirmek için plân yapar. (Enginün, 1991: 414) Ali oyalanarak bombayı İngiliz karargâhında patlatır, kendisini milleti için feda eder, düşmanlarından intikam alır. Ömer Seyfettin, Ali örneğinde Türk çocuğunun, yurdu ve milletin geleceğini tehlikeye düşünce tereddüt etmeden canını feda etmeye hazır olduğunu gösterir. O tarihlerde -I. Dünya Savaşı yıllarında- zaten Türklere karşı savaşan İngilizlerin de Türklere tuzaklar kurduklarına dikkat çeker.

3. Balkanlardaki Yerleşim Birimlerinin Demografik Yapısındaki ve Görünümündeki Değişim

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çıkan savaş ve çatışmalar Balkan coğrafyasının nüfus yapısını değiştirmeye başlar. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı esnasında birçok Müslüman Türk’ün öldürülmesi ya da sürülmesi, bu topraklardaki Müslüman Türk sayısını azaltır, buralardan Türk kimliği silinmeye başlar. Balkanlı müttefiklerin bu coğrafyadan Müslüman Türk nüfusunu yok etmek için işkence ve katliamlar yapması sonrasında Balkanlarda Müslüman Türk nüfusu oldukça azalır. Ömer Seyfettin hikâyelerinde bu değişime dikkat çeker, Balkan kavimlerinin buradaki şehirlerden Türk ve Müslümanlığa ait eserleri de yok etmeye başladıklarını gösterir.

“Beyaz Lale” hikâyesinde Bulgarlar, halka zulmettikleri gibi “maddî varlıklara da hücum ederler.” (Demir 1987: 60). Binbaşı Radko’nun emriyle Türklere ait bütün nesnelere zarar verilir. Hâkimiyet

23 Yazarın ifadesiyle “Papazın ruhunda kopardığı fırtınaların gürültüleri” dinmez. Küçük bir Rum kızının yüzerek düşman gemilerinin altını deldiğini, genç bir Rum’un üç yüz kişiyle yüz binlerce düşmanı dağıtıp vatanı kurtarışını unutamaz. Kendisi de bir Türk çocuğu olarak kahramanlık göstermek/milletine hizmet etmek ister.

altına alınan şehirlerde bulunan camilerdeki eski halılar, antika seccadeler, kıymetli levhalar Sofya'ya gönderilerek Çar Ferdinand'a verilecek; şehrin en meşhur ve büyük camisi olan Sultan Camii'nin minaresi kısa sürede yıkılıp cami kiliseye çevrilecek, kubbenin üstündeki hilal indirilip yerine Bulgar arması asılacaktır. Gazi Evrenos Camii'ne halkalar mihlanarak bu cami ordu mekkârelerine ahır, Halil Paşa Camii de domuz pastırmalarına depo yapılacaktır. Kataköz, Süleyman Efendi ve Tarhuncu Muhittin Camileri temellerinden yıkılacaktır. Bu uygulamalar masum insanlara işkence uygulayan Bulgarların, onlara ait maddî varlıklara da zarar verdiğini, Osmanlılığı ve ona ait kültürü hatırlatan her nesneye de düşman olduklarını gösterir. Türklerin, Bulgarların mabetlerine gösterdikleri saygıya ve dinî inançlarına hoşgörülerine karşın onlar, camileri kullanılması telaffuz dahi edilmemesi gereken amaç için kullanmaya karar verirler.

“Tuhaf Bir Zulüm” hikâyesinde Kepazef'in uygulamaları dolayısıyla huzursuz olan Türkler İstanbul'a göçünce Deliorman'da Bulgarlar çoğunluğu oluşturmaya başlar. Kaymakamın iddiasına göre iki yıl içerisinde bu yerleşim yerinde Türk nüfusu kalmaz.

“Primo Türk Çocuğu” (Nasıl Doğdu?) hikâyesinde uzun yıllar siyasî kargaşa ve çatışmalara sahne olan Selanik oldukça tahrip edildiği için şehirden Türk kimliğinin silinmeye başladığı vurgulanır. Yazar şehrin karmaşık yapısı ve yorgun hâliyle Mühendis Kenan arasında paralellik kurar. Selanik şehri gibi kozmopolit olan Mühendis Kenan'ın ruh hali de karmaşıktır. İtalyan bir kadınla evlenip Türk kültürüne yabancılaşan Kenan, Selanik gibi ne Türk kültürünü içselleştirir/Osmanlı olabilir ne de Türk kültüründen/Osmanlı'dan kopabilir. Ancak sokak konuşmaları arasında bir tane Türkçe kelime işitmeyip fesli bir kişiyle karşılaşmamasına rağmen şapkalı insanlar dikkatinden kaçmaz.

“Primo Türk Çocuğu” (Nasıl Öldü?) hikâyesinde Primo, kısa süre içerisinde bu Selanik'ten Müslüman ve Türk kimliğinin kolayca silindiğine tanık olur. Şehirde mektepler kapanır, bu mekânları Yunanlılar doldurur. Osmanlıların Selanik'i Yunanlılara teslim etmesi üzerine sokakları “şapkalılar” kaplar. Selanik, Yunanlılara teslim edilmeden önce Osmanlı yurttaşlığı kimliğini öne çıkaran Yahudiler²⁴ Yunan süvarileri şehre gir-

24 Tarihî kaynaklara bakıldığında Selanik'i ele geçiren Yunanlıların sivil Türklerle, Slav Makedonlara karşı kıyıma giriştikleri, şehir nüfusunun nerdeyse çoğunluğunu oluşturan Yahudilerin de bölgeyi terk etmesi için her türlü yola başvurdukları görülür. Bölgede o günlere kadar azınlıkta kalan Yunanlılar işgalin ardından yoğunluğu sağlamak için Mora'dan çok sayıda Yunanlı getirip yapay nüfus kaydırmalarına giderek Makedonya'nın demografik yapısını alt

dikten sonra dükkânlarını mavi ve beyaza boyayıp Rumların tarafında yer almış görüntüsü verirler.

“Mehdi” hikâyesinde Serez istasyonundan trene binen anlatıcı, minareler yıkılarak mescitlerinin üzerine haçlar asıldığına; Rumeli’deki birçok köyden Türk kimliğinin silinip “ezanın sustuğu bu öksüz yurtlara çanlarını ulutmak için” Kafkasya’dan Selânik’e vapurlarla getirilen Rumların yerleştirildiğine tanık olur. Anlatıcı ve yanındakiler “düşmanın öz vatanından kopardığı altın sahraları görmemek için” başlarını eğerler. Rumeli’nin Türk ve Müslüman kimliğinden arındırıldığı günlerde “Acaba buraları ne vakit Türk askeri gelip alacak?” (Ömer Seyfettin 2011: 342) diye düşünen kişiler de vardır. Ömer Seyfettin bu kişinin şahsında o tarihlerde Rumeli coğrafyasının yeniden Türklerin hâkimiyetine gireceği umuduyla yaşayanlara hala rastlandığını, umudunu yitirmeyenlerin olduğunu ifade eder. Ancak orada bulunan “şık ve iri genç” ise “artık buralara Türk ayağı basamaz” karşılığını vererek; bu toprakların yeniden Türklerin eline geçmesinin mümkün olmayacağı fikrini savunur. Ömer Seyfettin bu kişilerin yaşadıkları travmayla, asırlardır Balkanları öz yurt olarak gören Müslüman Türk halkının, bu coğrafyanın demografik yapısındaki ve görünümündeki keskin değişimi kabullenmesinin, Rumeli coğrafyasını Osmanlı haritasının dışında düşünmesinin çok zor olduğunu ifade eder.

Ömer Seyfettin “Türbe” hikâyesinde de Balkan şehirlerinden Türk kimliğinin silinmeye başladığını mizahî bir üslupla ifade eder. Hikâyede Selânik şehrindeki değişim otuz yıl önce eşi öldüğünden beri dışarı çıkmayan Şefika Molla’nın bakışıyla aktarılmaktadır. Rahmetli eşi Hafız Mehmet Efendi’den Vali Mürtet (Mithat) Paşa’nın “mezarlıkları bozdur”duğunu işiten kadın, “Beyaz Kule”nin yakınlarındaki mezarlıkların kaldırılıp tarlalar olarak kullanıldığını ve buralara evler yapıldığını görünce her tarafı “gâvur kapla”dığına hükmedip üzülür. “Belediye abdesthanesi”ni türbe sanıp rahatlasa da şapkalı, fesli ve “frenk gömlekli”lerin bu binaya girdiklerini görünce “Artık bu dünya batmasın da neresi batsın... (...) Hiçbir türbeye, bir evliyanın yanına gâvur girer miydi?”(Ömer Seyfettin, 2011: 924) diye tepki gösterir. Ancak Müslüman olduğunu öğrendiği zabite şikâyette bulununca, ondan “belediye abdesthanesi” olan binaya herkesin girme hakkına sahip olduğunu öğrenir.

Sonuç

Meşrutiyet döneminin önemli yazarlarından olan Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde 19. yüzyıldan itibaren Balkan coğrafyasında çıkan siyasî,

etnik çatışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Yazarın belirli bir süre bu coğrafyada görevli ve esir olarak kalması ona bu topraklarda yaşanan siyasî, sosyal gelişmeleri yakından gözleme fırsatı vermiştir. Tanık olduğu durum ve manzaraları günlüklerine not eden yazar, daha sonra yazdığı hikâyelerinde bu anı ve izlenimlerinden yararlanmıştır. Yazarın hikâyelerinde “günlük”, “mektup” vb. anlatım tekniklerinden de yararlanması hikâyelerinde yaşanmışlığın önemli bir yer tuttuğunu göstermek amacıyla.

Ömer Seyfettin Balkanlardaki siyasî, etnik çatışmaları konu alan hikâyelerinde 19. yüzyıldan itibaren bu topraklarda yaşanan savaş ve çatışmaların, asırlardır bu topraklarda huzur içerisinde yaşayan halkı can ve mal güvenliği bakımından endişelendirdiğini sıklıkla tekrarlar, halkın yaşadığı acıları dramatize eder. Bu topraklarda asırlarca Türklerle birlikte yaşayan Balkan kavimlerinin -Avrupalı devletlerin de desteğiyle- güç kazandıktan sonra Türkleri Balkanlardan kovmak, Türk kimliğini bu coğrafyadan silmek için işkence ve katliamlara başvurmalarını, masum halkı katledişlerini sert bir üslupla eleştirir. (“Beyaz Lale”, “Tuhaf Bir Zulüm” vd.) Komitacıları olumsuz sıfatlarla niteleyen yazar, onların eylemlerinin insaniyetten uzak olduğunu somut örneklerle göstermeye çalışır. Komitacıların sadece Türklere değil kendilerinin tarafında yer almayan soydaş/dındaşlarına (“Bomba”) karşı da oldukça acımasızca davrandıklarına dikkat çeker.

Yazarın Balkan uluslarına olumsuz bakışı -bu yazıda incelenen bütün hikâyelerde kendisini hissettir. Yazar, milliyetçilik düşüncesinin etkisinde kalan Balkan kavimlerinin Avrupa devletlerinin de desteğini aldıktan sonra Rumeli coğrafyasını Türklerden arındırmak, bu coğrafyadan Türk kültür ve kimliğini silmek için gösterdikleri mücadeleleri ayrıntılı biçimde işler, onlara olumsuz bakışını okuyucuya hissettirir, hatta nefretinin okuyucular üzerinde de etkili olmasını amaçlar. Balkan kavimlerinin etnik ayrımcılığı öne çıkarmasının ve Türkleri düşman olarak görmesinin Osmanlı yurttaşı olarak yaşayan ve yaşamaya devam etmeyi düşünen bazı Bulgarları da (“Nakarât”) üzdüğünü ifade eder.

Yazarın Yunanlılara bakışı, Bulgarlara bakışıyla paraleldir. Rum/Yunanlılara çoğunlukla olumsuz imaj yükleyen yazar Avrupalı devletlerin desteğini kazanan Yunanlıların yönetimini ele geçirdikleri topraklardan Türk kimliğini hemen silmelerini (“Primo Türk Çocuğu”, “Mehdi”) eleştirir. Ömer Seyfettin Balkan kavimlerinin Osmanlı Devletinden ayrılmak için gösterdikleri mücadele ve düşmanca tutumlarının, millî değerlerinden habersiz yaşayanlarının millî bilincinin uyanmasında da etkili olduğunu (“Primo Türk Çocuğu”) ifade eder.

Ömer Seyfettin, Balkanlarda art arda yaşanan siyasî ve etnik çatışmalar dolayısıyla Balkanlardaki yerleşim birimlerinin tahrip olduğunu (“Beyaz Lâle”, “Primo Türk Çocuğu”), Balkan şehirlerindeki Türk nüfusunun oldukça azaldığını ve belirli bir süre sonra bu coğrafyadan Türk kimliğinin silindiğini (“Tuhaf Bir Zulüm”, “Mehdi”, “Türbe”) vurgular.

KAYNAKÇA

- ALANGU, Tahir (2010): *Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ARGUNŞAH, Hülya (2003), *Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde İnsan*, Bilge Yayınları, Ankara.
- BURCU, Ebru (2004). “Ömer Seyfettin’den ‘Millî Benliğe Dönüş’ Çağrısı: Primo Türk Çocuğu”, *Bilig*, S. 30, Yaz 2004, s. 142-147.
- CUNBUR, Müjgan (1992), “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri”, *Doğumun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 1-18.
- ÇAĞIN, Sabahattin (2010), “Fikir Akımları Karşısında Ömer Seyfettin”, *Ömer Faruk Huyugüzel’e Armağan*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s. 223-234.
- ÇONOĞLU, Salim (2007), “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Millî Kimliğin Yeniden İnşasında Millî Kültür Unsurlar”, *T. C. Gönen Belediyesi 1. Düünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu (9-11 Mart 2007) Bildiriler*, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, s. 235-244.
- DEMİR, Yavuz (1987), “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Bulgar Zulümü”, *Türk Edebiyatı*, S. 170, Aralık 1987, s. 59-60.
- ENGİN, Ertan (2010), *Türk Romanında Ermeniler, 1874-2010*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- ENGİNÜN, İnci (1984), “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Yabancılar”, *Doğumun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984, s. 51-78.
- ENGİNÜN, İnci (1991), “Ömer Seyfettin ve Çocuklar”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 409-415.
- ENGİNÜN, İnci (1992), “Ömer Seyfettin’in Hikâyeciliği”, *Doğumun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 37-49.
- GÜNEŞ, Mehmet (2009), *Aka Gündüz’ün Roman, Hikâye ve Tiyatrolarında Sosyal Meseleler (1909-1958)*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- HATİPOĞLU, Murat (1999), “1897 Osmanlı-Yunan Harbi ve Yunanistan’ın Makedonya Politikası (1897-1913)”, *Osmanlılar*, C. 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 306-313.

- HUYUGÜZEL, Ö. Faruk (2004), “Ömer Seyfettin’in İzmir Yılları ve Bu Devrede Verdiği Eserler”, *İzmir’de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir.
- KAPLAN, Mehmet (1994), “Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu”, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 248.
- KARPAT, Kemal H. (2009), “Sosyal Ortam ve Edebiyat: Ömer Seyfettin’in (1884-1920) Edebî Eserlerinde Jön Türk Döneminin (1908-1918) Yansıması”, *Osmanlı’dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul, s. 189-228.
- KOÇ, Murat (2008), “Ömer Seyfettin’in Eserlerinde II. Meşrutiyet ve İttihat ve Terakki”, *Bilig*, S. 47, Güz 2008, s. 121-144.
- KÖROĞLU, Erol (2004), *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Propagandadan Millî Kimlik İnşasına*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MİLLAS, Herkül (1996), “Türk Edebiyatında Yunan/Rum İmajı: Ömer Seyfettin”, *Kebikeç*, S. 3, s. 25-38.
- MİLLAS, Herkül (2005), *Türk ve Yunan Romanlarında “Öteki” ve Kimlik*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- NARLI, Mehmet (2007), “Ömer Seyfettin’den Cemal Şakar’a Öykü ve İroni”, *İlmî Araştırmalar*, S. 24, s. 103-115.
- ORTAYLI, İlber (1995), “Balkan Milliyetçiliği”, *Türkiye Günlüğü*, nr. 36, Eylül-Ekim 1995, s. 5-10.
- ÖNERTOY, Olcay (1992), “Ömer Seyfettin’in Milliyetçilik Düşüncesi”, *Doğumun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 73-85.
- Ömer Seyfettin (2000), *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, (hızlı Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ömer Seyfettin (2001), *Makaleler 1-2.C.*, (hızlı Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ömer Seyfettin (2011), *Bütün Hikâyeleri*, (hızlı Nâzım Hikmet Polat), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ÖZKÖK, Seher (2007), “‘Beyaz Lale’: Negatif ‘Öteki’nin Söylemi ve Eylemi Üzerinden İnşa Edilen Millî Bilinç”, *T. C. Gönen Belediyesi 1. Düünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu (9-11 Mart 2007) Bildiriler*, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, s. 125-130.
- POLAT, Nâzım Hikmet (1998), *Külliyatına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin*, Arma Yayınları, İstanbul.
- POLAT, Nâzım Hikmet (2011), “Ömer Seyfettin Hakkında”, *Ömer Seyfettin Bütün Hikâyeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ŞIVGIN, Hale (1999), “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifaklarının Öne Kiliseler ve Çeteler Arasında Başlaması”, *Osmanlılar*, C. 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 478-480.
- TOKAY, A. Gül (1999), “Osmanlı-Bulgaristan İlişkileri: 1878-1908”, *Osmanlılar*, C. 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 319-328.

- TORUN, İbrahim (2004), “Ömer Seyfettin’in Askerlik ile İlgili Görüşleri ve Öykülerindeki Asker Tipleri”, *Türk Dili*, S. 634, Ekim 2004, s. 477-488.
- TURAL, Sadık (1984), “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, s. 9-39, Marmara Üni. Yayınları, İstanbul.
- UĞURCAN, Sema (2007), “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hayal-Hakikat Çatışması”, *T. C. Gönen Belediyesi 1. Düünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu (9-11 Mart 2007) Bildiriler*, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, s. 143-152.
- YÖNTEM, Ali Canip (1947), *Ömer Seyfettin (1884-1920) Hayatı-Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YÜCEBAŞ, Hilmi (1960), *Ömer Seyfettin Hayatı-Hatırları-Şiirleri*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitabılık, İstanbul.